

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 449

Ekonomia

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Joanna Świrska-Korłub, Jadwiga Marcinek

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-616-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław

tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Piotr Adamczewski: Organizacje inteligentne w rozwoju społeczeństwa wiedzy / Intelligent organizations in the development of knowledge society	13
Maciej Banasik: Siła demokracji a władza finansjery na przykładzie kryzysu w Grecji / The strength of democracy vs. the power of high finance on the example of the crisis in Greece	23
Paweł Białynicki-Birula, Łukasz Mamica: Uwarunkowania i efekty polityki przemysłowej w świetle neoweberowskiej koncepcji państwa / Determinants and effects of industrial policy in the context of the neoweberian state model	40
Jan Borowiec: Integracja handlowa jako determinanta synchronizacji cykli koniunkturalnych w strefie euro / Trade integration as a determinant of business cycles synchronization in the Euro Area	52
Malgorzata Bułkowska: Potencjalny wpływ bilateralnych umów handlowych na wzrost gospodarczy UE – przewidywane skutki dla polskiego sektora rolno-spożywczego / Potential impact of the bilateral trade agreements on the economic growth in the EU – expected consequences for the Polish agri-food sector	61
Sławomir Czetwertyński: Produkcja partnerska a nieformalny obrót cyfrowymi dobrami informacyjnymi / Peer production vs. informal distribution of digital information goods	72
Ireneusz Dąbrowski: Mechanizmy sprzężeń zwrotnych i ujęcie cybernetyczne w ekonomii / Feedbacks and cybernetic coverage in economics	86
Tomasz Dębowski: Polityka regionalna Unii Europejskiej w Polsce – teraźniejszość i przyszłość / Regional policy of the European Union in Poland – present and future	96
Wirginia Doryń: Innowacyjność sektora niskiej techniki w krajach Unii Europejskiej – analiza porównawcza / Innovation of the low technology sector in the European Union – a comparative analysis	109
Karolina Dreła: Prekariat – kierunki zmian i wpływ na rynek pracy / Precariat – directions of changes and impact on the labour market	118
Monika Fabińska: Droga kobiet do sukcesu biznesowego w dobie polityki równych szans / Women’s road to business success in the era of equal opportunities policy	130

Maria Fic, Daniel Fic, Edyta Ropuszyńska-Surma: Społeczno-ekonomiczne ograniczenia rozwoju gospodarczego Polski w kontekście pułapki średniego dochodu / Socio-economic constraints of the Polish economic growth in context of the middle-income trap	142
Paweł Głodek: Proces komercjalizacji wiedzy a struktury uczelni wyższej – ujęcie modelowe / Process of knowledge commercialization and university organisational units – model approach.....	155
Aleksandra Grabowska-Powaga: Uwarunkowania kształtowania kapitału społecznego – odniesienia do Polski / Factors that influence social capital – references to Poland.....	169
Alina Grynia: Poziom oraz struktura finansowania działalności badawczo-rozwojowej na Litwie na tle pozostałych krajów UE / Level and structure of investment in research and development in Lithuania in comparison with other countries	177
Mariusz Hamulczuk, Jakub Kraciuk: Procesy globalizacji a wzrost gospodarczy w krajach europejskich / Globalisation processes vs. economic growth in the European countries	191
Anna Horodecka, Liudmyła Vozna: The vulnerability of the labor market as the effect of the human motivation to work / Wrażliwość rynku pracy jako skutek motywacji człowieka do pracy	207
Agata Jakubowska: Instytucjonalne podłoże relacji podmiotów funkcjonujących na rynku / Institutional background of relations between entities on the market	216
Ewa Jaska: Uwarunkowania makroekonomiczne rozwoju rynku reklamy medialnej w Polsce / Macroeconomic conditions for the development of media advertising market in Poland	224
Michał Jurek: Społeczna odpowiedzialność biznesu – ewolucja koncepcji i jej znaczenia / Corporate social responsibility – evolution of the concept and its importance.....	234
Renata Karkowska, Igor Kravchuk: Struktura inwestorów na GPW w Warszawie w kontekście zmian makroekonomicznych i rynkowych / Structure of investors in the Warsaw Stock Exchange in the context of macroeconomic and market changes.....	246
Grażyna Karmowska: Analiza i ocena poziomu ekoinnowacji w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej / Analysis and assessment of the level of eco-innovation in the new member countries of the European Union	257
Dariusz Kielczewski: Racjonalność człowieka gospodarującego w ujęciu koncepcji <i>homo sustinens</i> / Rationality of managing man in the concept of <i>homo sustinens</i>	269

Krystyna Kietlińska: Rola powiatowych urzędów pracy w przeciwdziałaniu bezrobociu w Polsce / The role of district labour offices of work in counter-acting unemployment in Poland	277
Aneta Kisiel: Kształtowanie kapitału ludzkiego – wybrane problemy / Human capital shaping – selected issues	289
Dariusz Klimek: Funkcja ekonomiczna imigracji na polskim rynku pracy / The economic function of immigration on the Polish labor market	300
Paweł Kocoń: Zarządzanie informacją – utajnianiem i ujawnianiem – jako funkcja zarządzania publicznego / Managing the information – encryption and disclosure – as public management functions	310
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepowska-Flis: Weryfikacja hipotezy schumpeterowskiej w kontekście rodzajowej struktury wdrażanych innowacji / Verification of Schumpeterian hypothesis in the context of generic structure of innovations	319
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepowska-Flis: Wpływ wybranych warunków działalności gospodarczej na aktywność innowacyjną przedsiębiorstw / Influence of chosen conditions of economic activity on innovation activity of enterprises	329
Joanna Kudelko: Nowy paradygmat rozwoju w realizacji polityki spójności / New paradigm of development in the implementation of cohesion policy	340
Wojciech Leoński: Rola państwa i instytucji rządowych w promowaniu koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w Polsce / The role of the state and government agencies in promoting the concept of corporate social responsibility in Poland	350
Renata Lisowska: Kształtowanie przewagi konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw poprzez wykorzystanie wzornictwa przemysłowego – doświadczenia województwa wielkopolskiego / Shaping the competitive advantage of small and medium-sized enterprises through the use of industrial design – experience of the Wielkopolskie Voivodeship	358
Irena Łącka: Wkład uczelni i instytutów badawczych w ochronę własności przemysłowej w Polsce w latach 2009-2014 / Input of universities and research institutes on the protection of industrial property in Poland between 2009 and 2014	368
Agnieszka Malkowska: Eksport województwa zachodniopomorskiego – charakterystyka i znaczenie dla regionu / Exports in Zachodniopomorskie Voivodeship – profile and significance for the region	381
Natalia Mańkowska: Usługi e-administracji a konkurencyjność międzynarodowa w wymiarze instytucjonalnym / E-government services and institutional competitiveness	392
Grażyna Michalczuk, Julita Fiedorczyk: Kapitał intelektualny kraju (NIC) – konceptualizacja podejść / National intellectual capital (NIC) – the conceptualization of approach	402

Michał Michorowski, Artur Pollok, Bogumiła Szopa: Przeobrażenia w sferze dochodów gospodarstw domowych w Polsce według grup społeczno-ekonomicznych w latach 1993-2014 / Transformations in household incomes in Poland by socioeconomic groups in 1993-2014	412
Dorota Milek: Przestrzenne zróżnicowanie innowacyjności polskich regionów / Spatial diversity of Polish regions innovativeness	424
Bogumiła Mucha-Leszko: Przyczyny słabego ożywienia koniunktury gospodarczej w strefie euro w świetle hipotezy o nowej sekularnej stagnacji / Causes of the Eurozone's slow economic recovery in the light of new secular stagnation hypothesis	436
Rafał Nagaj: Działania zbiorowe i na rzecz innych – analiza porównawcza polskich, litewskich i hiszpańskich studentów / Collective actions and helping others – comparative analysis of Polish, Lithuanian and Spanish student)	450
Paulina Nowak: Regionalne zróżnicowania poziomu nasycenia w ośrodki innowacji i przedsiębiorczości / Regional variation in the level of saturation in the centers of innovation and entrepreneurship	462
Robert Pietrzykowski: Rozwój gospodarczy państw Europy Środkowej i Wschodniej jako członków Unii Europejskiej / Economic development of countries of Central and Eastern Europe as members of the European Union	476
Elżbieta Pohulak-Żołędowska, Arkadiusz Żabiński: Wykorzystanie idei otwartych innowacji we współczesnych gospodarkach / Open innovation concept in contemporary economies	487
Gabriela Przesławska: Otoczenie instytucjonalne jako czynnik międzynarodowej konkurencyjności kraju oraz inkluzywnego wzrostu / Institutional environment as a factor of country's international competitiveness and inclusive growth.....	498
Malgorzata Raczkowska: Jakość życia w krajach Unii Europejskiej / Quality of life in the European Union	511
Anna Rutkowska-Gurak: Refleksje nad metodologią nauk ekonomicznych / Reflections on the methodology of economic sciences	522
Stanisław Swadźba: Wzrost gospodarczy krajów Azji Południowo-Wschodniej i Unii Europejskiej. Analiza porównawcza / The economic growth of South-East Asia and the European Union. Comparative analysis	536
Anna Sworowska: Współpraca patentowa nauki i biznesu na przykładzie województwa podkarpackiego – analiza sieci / Network analysis of patent cooperation between science and business – the case of Subcarpathian region	547
Monika Szafrąńska, Renata Matysik-Pejas: Społeczna odpowiedzialność banków komercyjnych w Polsce wobec środowiska naturalnego / Corpo-	

rate social responsibility of commercial banks in Poland towards the natural environment.....	559
Piotr Szkudlarek: Płeć studentów a ich aktywność społeczna w świetle badań nad kapitałem społecznym / Sex of students and their social activity in the light of research into the social capital	573
Agnieszka Szulc: Instytucje formalne i nieformalne na rynku pracy w Polsce / Formal and informal institutions on the labour market in Poland	584
Andrzej Szuwarzyński: Porównanie efektywności działalności badawczo-rozwojowej w krajach OECD / Comparison of efficiency of research and development in OECD countries	595
Magdalena Szyszko: Oczekiwania bliskie racjonalnym? Współczesne koncepcje kształtowania oczekiwań uczestników rynku / Bounded rationality of expectations? Modern hypotheses of expectations formation of market participants.....	606
Ewa Ślęzak: Migracje Polaków po 2004 roku a gospodarstwa domowe – implikacje teoretyczne i praktyczne / Migrations of the Polish after 2004 vs. the households – theoretical and practical implications	616
Mirosława Tereszczuk: Instrumenty polityki handlowej Unii Europejskiej a polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi / Trade policy instruments of the European Union versus the Polish foreign trade in agricultural products	627
Agnieszka Tomczak: Polityka monetarna i fiskalna w warunkach wysokiego zadłużenia / Monetary and fiscal policy in the conditions of considerable indebtedness.....	639
Katarzyna Twarowska: Efekty międzynarodowej koordynacji polityki walutowej w latach 1978-2015 / Effects of international monetary policy coordination in the period 1978-2015.....	652
Zuzanna Urbanowicz: Simulation analysis of the degree of inadequacy in the single monetary policy for the EU economy outside the euro zone / Symulacyjna analiza stopnia nieadekwatności jednolitej polityki pieniężnej dla unijnej gospodarki spoza strefy euro	665
Grażyna Węgrzyn: Absolwenci na europejskim rynku pracy – analiza porównawcza / University graduates at European labour market – comparative analysis	675
Danuta Witczak-Roszkowska: Kapitał społeczny polskich regionów / Social capital of Polish regions.....	686
Katarzyna Włodarczyk: Serwicyzacja konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych / Servicization of consumption in Polish households.....	699
Renata Wojciechowska: Between economic triumphalism and anti-economism / Między tryumfalizmem ekonomicznym a antyeconomizmem	709

Malgorzata Wosiek: Migracje międzynarodowe w procesach dostosowawczych na rynkach pracy krajów UE w czasie kryzysu / International migration in the labour market adjustment processes in the EU countries during the crisis	718
Urszula Zagóra-Jonszta: Dwugłos klasyków francuskich na temat podatków – Bastiat i Sismondi / Two voices of French classics about taxes – Bastiat and Sismondi	730
Malgorzata Zielenkiewicz: Konkurencyjność krajów UE w świetle globalnego kryzysu finansowego / Competitiveness of the EU countries in the context of the global financial crisis	740

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy do Państwa rąk publikację pt. „Ekonomia”, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 65 artykułów, w których autorzy prezentują wyniki badań w czterech obszarach problemowych analizowanych na poziomie mikro- i makroekonomicznym.

Pierwszy obszar przedstawia rozważania dotyczące rynku pracy i instytucji rynku pracy, a także roli kapitału ludzkiego w gospodarce. Znalazły się tutaj wyniki badań na temat np.: roli urzędów pracy w przeciwdziałaniu bezrobociu, wpływu instytucji formalnych i nieformalnych na rynek pracy, zjawiska prekariatu, sytuacji kobiet na rynku pracy w dobie polityki równych szans czy pozycji absolwentów na europejskim rynku pracy. Drugi obszar dotyczy problemów makroekonomicznych współczesnych gospodarek, często ukazywanych w kontekście analizy sytuacji Polski na tle innych krajów unijnych. W tej grupie artykułów zaprezentowano wyniki analiz dotyczących m.in.: interwencjonizmu monetarnego i fiskalnego w warunkach wysokiego zadłużenia, polityki monetarnej i fiskalnej w krajach unijnych, ograniczeń wzrostu i rozwoju gospodarczego, innowacyjności i przedsiębiorczości, działalności badawczo-rozwojowej oraz roli kapitału intelektualnego kraju. Trzeci obszar tematyczny prezentowanej publikacji stanowią aspekty mikroekonomiczne, omawiając je np. dokonano analizy relacji podmiotów funkcjonujących na rynku, poddano ocenie przeobrażenia w sferze dochodów gospodarstw domowych czy opisano wpływ migracji na gospodarstwa domowe w Polsce. Czwarty obszar obejmuje zaś opracowania dotyczące fundamentów ekonomii, m.in. racjonalności człowieka w ujęciu *homo sustinens*, nowych paradygmatów rozwoju, refleksji nad metodologią nauk ekonomicznych, koncepcji kształtowania oczekiwań uczestników rynku czy analiz poglądów klasyków francuskich na temat podatków.

Książka przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów w praktyce zajmujących się problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszą książkę były recenzowane przez samodzielnych pracowników nauki, w większości kierowników katedr ekonomii. Chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy jednocześnie nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji.

Jerzy Sokołowski

Robert Pietrzykowski

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
e-mail: robert_pietrzykowski@sggw.pl

ROZWÓJ GOSPODARCZY PAŃSTW EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ JAKO CZŁONKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

ECONOMIC DEVELOPMENT OF COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE AS MEMBERS OF THE EUROPEAN UNION

DOI: 10.15611/pn.2016.449.42

JEL Classification: Q1, O11, E01, D33

Streszczenie: Celem artykułu było przedstawienie zmian w sytuacji gospodarczej nowoprzyjętych państw Europy Środkowo-Wschodniej do Unii Europejskiej, w skład których wchodziły Estonia, Czechy, Litwa, Łotwa, Polska, Węgry, Słowacja, Słowenia (2004 r.), Bułgaria, Rumunia (2007 r.) i Chorwacja (2013 r.). Za wskaźnik rozwoju gospodarczego przyjęto PKB *per capita* w parzystości siły nabywczej. W pracy podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy przystąpienie do Unii Europejskiej spowodowało wzrost gospodarczy w wybranych państwach, a także jak kształtowała się dynamika zmian mierzona poziomem PKB *per capita*. Wykorzystane dane pochodziły z baz Eurostatu, Banku Światowego i ILO z lat 1995-2015. Analizę podzielono na cztery etapy: pierwszy – w którym wszystkie wymienione państwa znajdowały się poza strukturami Unii Europejskiej, drugi – przed przystąpieniem do Unii Bułgarii i Rumunii, trzeci – przed przystąpieniem Chorwacji, czwarty – po roku 2013. W badaniach wykorzystano metody analizy skupień i statystyki opisowe.

Słowa kluczowe: PKB *per capita*, EU-N10, Unia Europejska.

Summary: The aim of the study was to present the changes in the economic situation in new member countries of the EU: Estonia, Czech Republic, Lithuania, Latvia, Poland, Hungary, Slovakia, Slovenia (2004), Bulgaria, Romania (2007) and Croatia (2013). This paper attempts to answer the question whether the accession to the European Union resulted in the economic growth and the appearance gave its formation in the years after the accession. The data were used from the databases of Eurostat, the World Bank and ILO from the years 1995-2015. The analysis was divided into four stages: the first in which all the above-mentioned countries were outside the structures of the European Union, the second before the accession of Bulgaria and Romania, the third before the accession of Croatia, the fourth period after 2013. The study used cluster analysis and descriptive statistics. Macroeconomic indicator of GDP per capita of purchasing power parity was used in the study.

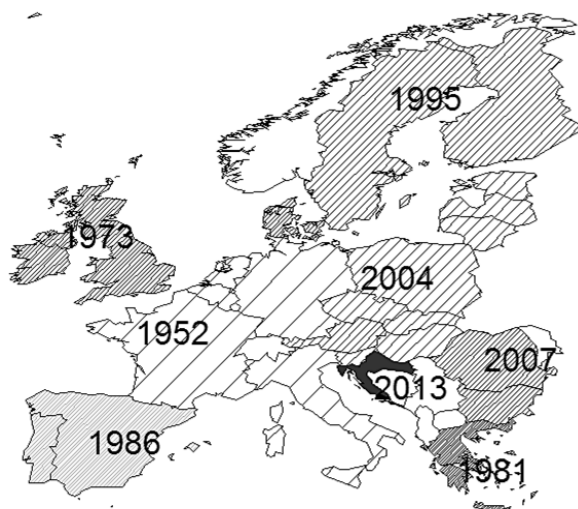
Keywords: GDP *per capita* PPP, EU-N11, European Union.

In varietate concordia.

Dewiza Unii Europejskiej

1. Wstęp

Próby zjednoczenia narodów Europy mają swoje głębokie korzenie i sięgają czasów upadku Cesarstwa Rzymskiego. O połączeniu Europy w sensie ekonomiczno-gospodarczym możemy jednak mówić dopiero po II wojnie światowej, kiedy to utworzono Radę Europy (1949 r.). Pierwszą organizacją skupiającą państwa Zachodniej Europy była Europejska Wspólnota Węgla i Stali, powołana na podstawie traktatu paryskiego w 1951 r., której założycielami były Francja, Belgia, Holandia, Luksemburg, Niemiecka Republika Federalna i Włochy. Kolejnym krokiem w jednoczeniu się Europy było powstanie w 1957 r. Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), ułatwiającej wymianę gospodarczą między krajami Europy Zachodniej. Jednak decydującym krokiem w kierunku tworzenia Unii Europejskiej jest podpisanie traktatu z Maastricht w roku 1991. Na bazie tego dokumentu państwa Europy Zachodniej zaczęły budować Unię Europejską opartą na trzech filarach; są nimi: wspólna gospodarka i waluta, wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwo oraz wspólny wymiar sprawiedliwości i polityki wewnętrznej. Oficjalnie Unia Europejska zaczęła funkcjonować od roku 1992, ale proces jej rozszerzania jest bardziej złożony. Na rysunku 1 przedstawiono włączanie poszczególnych państw w skład Unii Europejskiej. Niewątpliwie bardzo ważnym etapem integrującym Europę było włączenie do UE państw należących wcześniej do tzw. bloku wschodniego, w tym także i Polski.

Rys. 1. Etapy włączania państw do Unii Europejskiej

Źródło: opracowanie własne.

Celem artykułu było przedstawienie zmian w sytuacji gospodarczej nowo przyjętych do Unii Europejskiej państw Europy Środkowej i Wschodniej. W pracy podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy przystąpienie do Unii Europejskiej powodowało wzrost gospodarczy w wybranych państwach, a także jak kształtowała się dynamika zmian, którą mierzono poziomem PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej EU 28.

2. Nowe kraje członkowskie

Przed przystąpieniem do Unii Europejskiej nowe kraje członkowskie podlegały różnym zmianom przedakcesyjnym. Wydaje się, że świadoma akcesja powinna powodować rozwój gospodarczy, ponieważ wejście w struktury Unii Europejskiej wywołują zniesienie barier blokujących działania w zakresie przepływu kapitału, towarów i przemieszczania się ludzi. Nowe państwa jako członkowie Unii Europejskiej wykorzystywały programy pomostowe, które stwarzały nowe możliwości w różnych gałęziach gospodarki [Kudrycka 2010]. W oparciu o dane makroekonomiczne można stwierdzić, że poszczególne państwa wykorzystywały swoją szansę. Na rysunku 1 zaznaczono daty przystąpienia poszczególnych państw do Unii Europejskiej [Sytuacja gospodarcza...]. Państwa, takie jak: Estonia, Czechy, Łotwa, Litwa, Polska, Słowacja, Słowenia i Węgry, wstąpiły do UE w roku 2004, a dopiero w roku 2007 dołączyły do nich Bułgaria i Rumunia. Kolejnym państwem, będącym nowym członkiem Unii Europejskiej, jest Chorwacja (akcesja w 2013 r.). Zjednoczenie się państw w Unii Europejskiej daje im nowe możliwości, ale generuje również nowe problemy i stawia przed nimi różne wyzwania [Wysokińska, Witkowska 2010].

3. Dane i metody

Analizą objęto jedenaście państw Europy Środkowej i Wschodniej należących aktualnie do Unii Europejskiej: Bułgarię, Czechy, Chorwację, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Rumunię, Słowację, Słowenię i Węgry w okresie 1995-2015. Są to państwa, które były w ustroju socjalistycznym, co powodowało ich zacofanie w stosunku do państw Europy Zachodniej. Ze względu na terminy akcesji poszczególnych państw analizę podzielono na cztery okresy:

- Etap 1 – 1995-2004 – jako okres przed przystąpieniem do Unii Europejskiej pierwszych ośmiu państw.
- Etap 2 – 2005-2007 – jako okres przed przystąpieniem dwóch pozostałych państw: Bułgarii i Rumunii, oraz obecności pozostałych państw, które weszły do Unii Europejskiej w roku 2004.
- Etap 3 – 2008-2012 – jako okres przed przystąpieniem do UE ostatniego z państw (Chorwacji).
- Etap 4 – 2013-2015 – jako okres po akcesji do UE ostatniego przyjętego państwa.

Podział na cztery etapy miał za zadanie sprawdzenie, jak rozwijały się poszczególne państwa po wstąpieniu do Unii Europejskiej w porównaniu z okresem przed ich akcesją. Najbardziej miarodajne wnioski możemy wyciągnąć w odniesieniu do państw najwcześniej przyjętych, tzn. Polski, Estonii, Litwy, Łotwy, Czech, Słowacji, Słowenii i Węgier. Zakres badania jest stosunkowo długi, poza tym w tym czasie obserwowano różne zjawiska, które sprawdzają działanie struktur państwa, np. światowy kryzys gospodarczy. Mniej miarodajne wnioski możemy wyciągnąć, jeżeli chodzi o Bułgarię, Rumunię i, oczywiście, Chorwację ze względu na krótki okres badania.

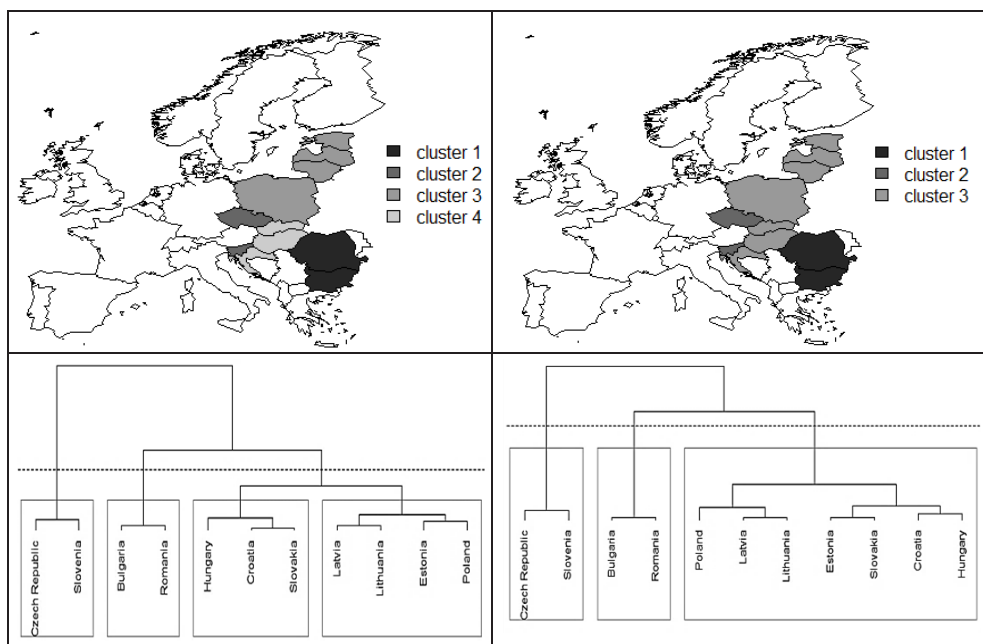
Do porównania poszczególnych państw wybrano jeden z podstawowych mierników makroekonomicznych, jakim jest produkt krajowy brutto (PKB). Na bazie tego wskaźnika oceniono wzrost gospodarczy w wybranych państwach Unii Europejskiej (EU-N11). Ze względu na porównania międzynarodowe wzięto do analizy PKB *per capita* według parytetu siły nabywczej EU-28 [Begg i in. 2007, s. 25]. Każda obserwacja poziomu PKB *per capita* związana jest z określoną lokalizacją w przestrzeni i czasie, można zatem stwierdzić, że prowadzone analizy dotyczyły procesu stochastycznego. Dane pochodziły z bazy Eurostatu, Banku Światowego i ILO.

W pracy wykorzystano analizę skupień w oparciu o odległości Minkowskiego i metodę Warda [Seber 2004]. Jak wspomniano wcześniej, cechą różnicującą poszczególne skupienia był poziom PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej w tys. euro, który obserwowano w latach 1995-2015. Badanymi obiektami były państwa Europy Środkowej i Wschodniej przyjęte do UE od roku 2004.

4. Wyniki

Na rysunkach 2 i 3 przedstawiono dendrogramy oraz ich wizualizację na mapie Europy, a także podział na skupienia jedenastu państw z Europy Wschodniej i Środkowej. Na każdym etapie dokonywano podziału na tym samym poziomie, co przedstawiono na dendrogramie w postaci przerywanej linii. Na rysunku 2 (lewy wykres) zaprezentowano skupienia poszczególnych obiektów (państw) w okresie przed wstąpieniem do Unii Europejskiej. W analizę włączono rok 2004 jako rok graniczny, w którym raczej nie powinno obserwować się zmian. Jak widać na rys. 2, w pierwszym i drugim skupieniu mamy po dwa państwa (cluster 1: Bułgaria i Rumunia, cluster 2: Czechy i Słowenia). W trzecim skupieniu znalazły się państwa nadbałtyckie, tzn. Estonia, Łotwa, Litwa i Polska. W czwartym skupieniu mamy Słowację, Węgry i Chorwację. Zauważmy, że grupowanie w większości dotyczy państw sąsiadujących ze sobą, czyli można powiedzieć – mających wspólne interesy gospodarcze. Poza tym występujący podział wyraźnie określa poziom gospodarczy w badanym okresie ze względu na poszczególne skupienia.

W latach 2004-2007 obserwowano ogólnoswiatowe przyspieszenie gospodarcze, a przeciętny wzrost realnego PKB dla EU-N8 wyniósł 6,4%. Na rysunku 2 (prawy wykres) przedstawiono podział państwa na skupienia w drugim okresie

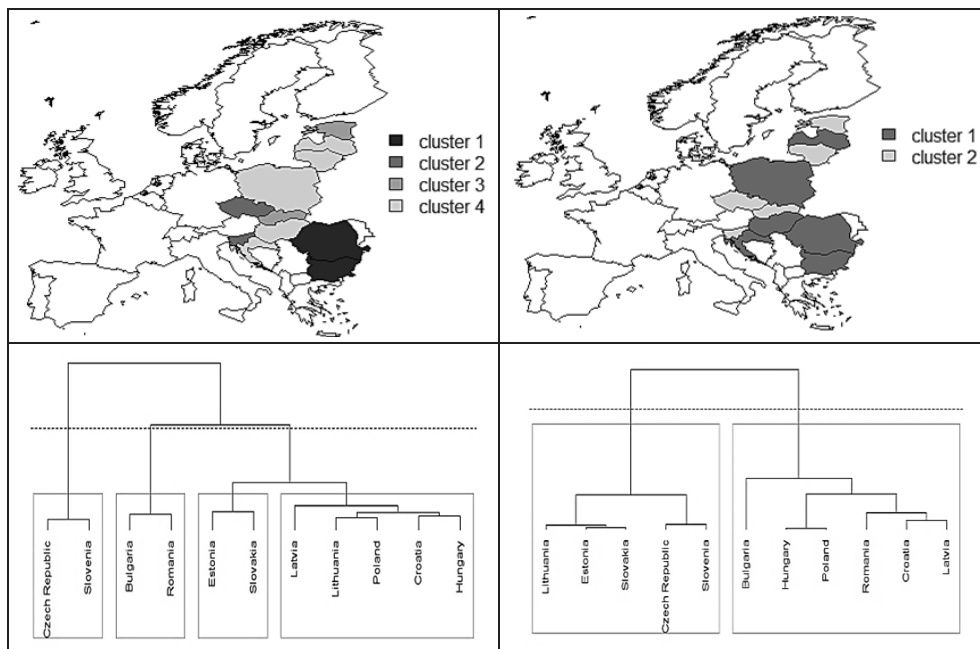

Rys. 2. Podział państw na skupienia ze względu na PKB *per capita* (PPP) w latach 1995-2004 i 2005-2007

Źródło: opracowanie własne.

(2005-2007). Ten zakres analiz miał za zadanie sprawdzenie, jak wygląda rozwój gospodarczy mierzony poziomem PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej po wstąpieniu do Unii Europejskiej nowych państw EU-N8. Zauważmy, że nie ma zmian w grupowaniu, jeżeli chodzi o państwa, takie jak: Bułgaria i Rumunia (cluster 1) oraz Czechy i Słowenia (cluster 2). Pozostałe państwa tworzą jedno skupienie (cluster 3). Należy jednak zauważyć, że w obrębie trzeciego skupienia można wydzielić dwie podgrupy. Zmianę w tych podgrupach powoduje Estonia, która przechodzi do grupy państw będących wcześniej w czwartym skupieniu (Słowacja, Węgry i Chorwacja). Przejście Estonii do tej grupy państw było prawdopodobnie spowodowane spadkiem tempa wzrostu gospodarczego o 1,2 punktu procentowego. Estonia, podobnie jak Węgry, w tym okresie miała mniejszy wkład konsumpcji w stosunku do wzrostu gospodarczego. Jednak porównując PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej dla Estonii, załamanie wzrostu gospodarczego zauważa się dopiero w roku 2009 (rys. 5).

W trzecim badanym okresie 2008-2012 (rys. 3 – lewy wykres) obserwujemy podział na cztery grupy. Zauważmy, że bez zmian pozostaje podział na skupienie ze względu na Bułgarię, Rumunię (cluster 1) oraz Czechy i Słowenię (cluster 2). W trzecim skupieniu jest Estonia i Słowacja (cluster 3), a w czwartym (cluster 4) znajdują się pozostałe pięć państw. Należy jednak zauważyć, że w obrębie czwarte-

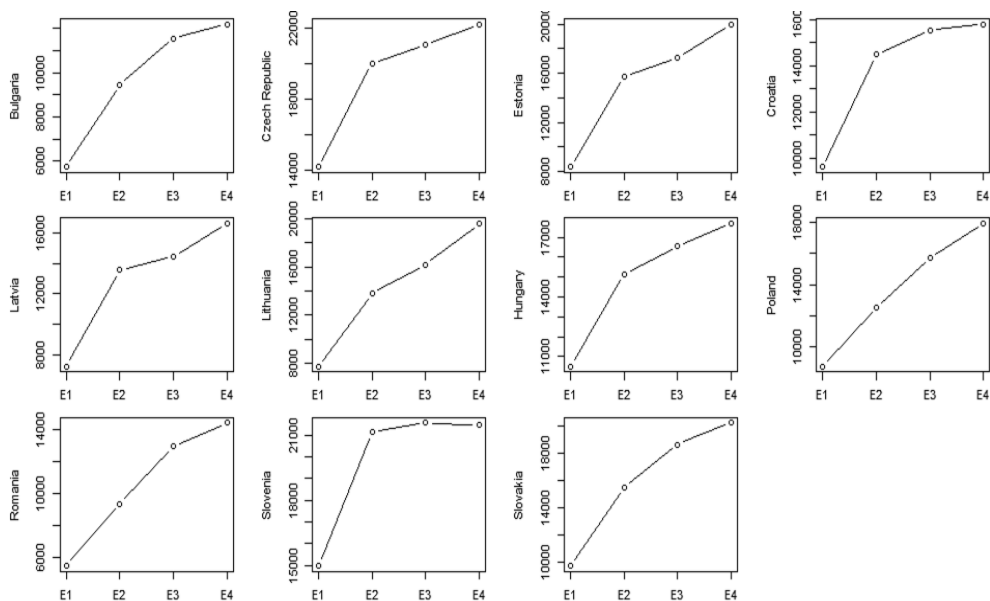

Rys. 3. Podział państw na skupienia ze względu na PKB *per capita* (PPP) w latach 2008-2012 i 2013-2015

Źródło: opracowanie własne.

go skupienia Łotwa jest oddalona od pozostałych państw, natomiast państwa sąsiadujące ze sobą są bezpośrednio ze sobą związane (Polska = Litwa, Chorwacja = Węgry). Ostatni okres 2013-2015 przedstawiono na rys. 3 (prawy wykres). Dzieląc dendrogram zgodnie z wcześniej ustaloną nomenklaturą, w tym okresie uzyskano podział na dwa skupienia. W grupie pierwszej mamy: Łotwę, Polskę, Węgry, Chorwację, Bułgarię i Rumunię, a w drugiej – Estonię, Litwę, Czechy, Słowację i Słowenię. Analizując jednak uzyskany dendrogram (rys. 3 – prawy dolny wykres), zauważmy, że Czechy i Słowenia są w osobnej podgrupie. Bułgaria wyraźnie odstaje od pozostałych państw będących w tym skupieniu (podgrupa A). Natomiast wspólnie występują Polska i Węgry (podgrupa B) oraz Rumunia, Chorwacja i Łotwa (podgrupa C).

Na rysunku 4 przedstawiono uśrednione wartości dla PKB *per capita* (w PPP) dla czterech badanych okresów (E1 – lata 1995-2004, E2 – lata 2005-2007, E3 – lata 2008-2012, E4 – lata 2013-2015). Zauważmy, że we wszystkich badanych państwach obserwujemy trend rosnący dla PKB *per capita* (w PPP). Załamanie można zauważyć w przypadku Estonii (okres 2 – E2), co było już wykazane w analizie skupień. Podobny przebieg mają również krzywe w przypadku Łotwy i Litwy. Polskę charakteryzuje stabilny wzrost gospodarczy przez cały badany okres. W dalszej części pracy na wykresach przedstawiono poziom PKB *per capita* (w PPP) w okresie 1995-2015. Na osi

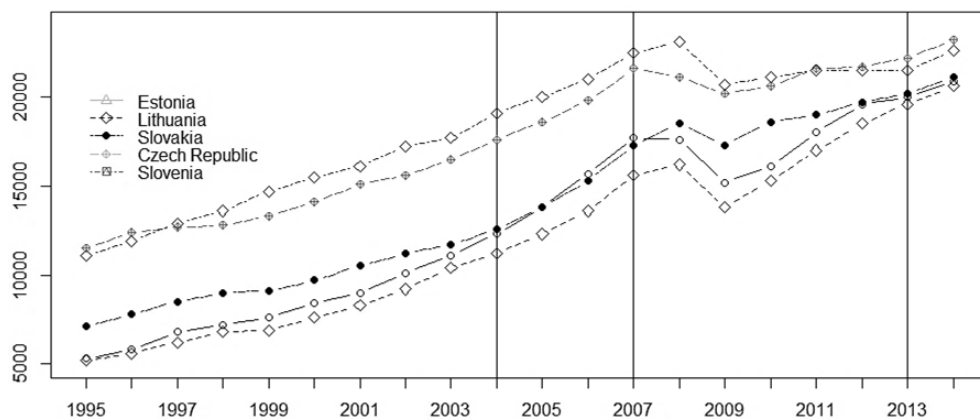

Rys. 4. PKB *per capita* (w PPP) w latach 1995-2015 z podziałem na cztery etapy

Źródło: opracowanie własne.

pionowej odłożono wartości PKB *per capita*, a na osi poziomej – lata. Na wykresie w postaci pionowych linii zaznaczono lata, w których nastąpiło przyjęcie poszczególnych państw do Unii Europejskiej (lata 2004, 2007 i 2013).

Na rysunku 5 w postaci krzywych zaznaczono zmiany w poziomie PKB *per capita* (w PPP) dla czterech państw. Dla Czech i Słowenii przebieg krzywych jest

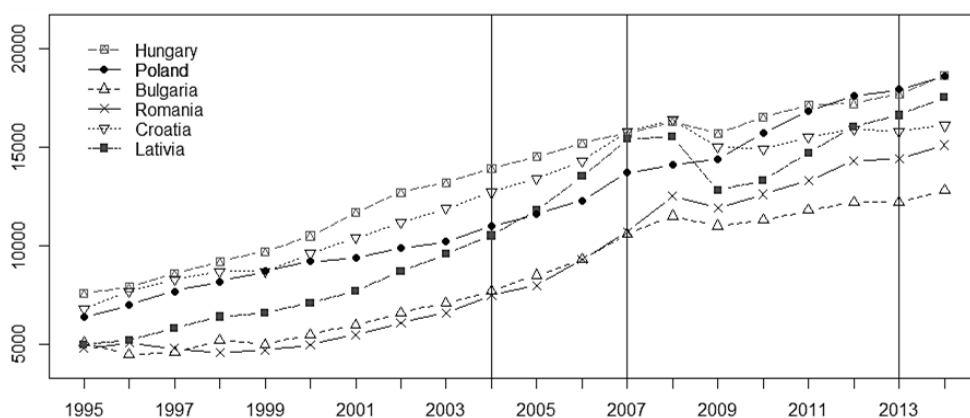
Rys. 5. PKB *per capita* (w PPP) w latach 1995-2015 dla Estonii, Czech, Litwy, Słowacji i Słowenii

Źródło: opracowanie własne.

bardzo podobny, co wyjaśnia, dlaczego w całym badanym okresie znajdowały się one w jednej grupie. Pozostałe trzy państwa (Estonia, Litwa i Słowacja) miały podobny poziom PKB *per capita*, ale jednak niższy niż Czechy i Słowenia. Zauważmy, że jeżeli chodzi o zmiany zachodzące w latach 1995-2015, to w tych państwach mają one bardzo podobny przebieg pod względem poziomu PKB *per capita*. Mimo spadku w roku 2009, należy stwierdzić ogólną tendencję wzrostową dla tych pięciu państw. Najniższy poziom PKB *per capita* (w PPP) miała Litwa, jednak w ostatnim okresie (lata 2013-2015) zbliżył się on do pozostałych państw z tej grupy. Jeżeli chodzi o zmiany występujące po wstąpieniu do Unii Europejskiej, to we wszystkich pięciu państwach zauważamy wzrost PKB *per capita* (w PPP) po roku 2004. Załamanie następuje dopiero w roku 2009, co zapewne było spowodowane ogólnoeuropejskim kryzysem gospodarczym.

Na rysunku 6 przedstawiono sytuację pozostałych sześciu państw z grupy EU-N11. Chorwacja stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej od 1 lipca 2013 r. Jest to drugie państwo, które kiedyś wchodziło w skład byłej Jugosławii, a aktualnie, obok Słowenii, znajduje się w strukturach Unii Europejskiej. W Chorwacji na produkt krajowy brutto mają przede wszystkim wpływ usługi w turystyce (ok. 68% udziału w PKB) i przemyśle (ok. 27% udziału w PKB).

Na rysunku 6 przedstawiono, jak kształtował się poziom PKB *per capita* w oparciu o parytet siły nabywczej dla Chorwacji na tle państw z drugiego skupienia (rys. 2 – prawy wykres). Nie można stwierdzić, że po wstąpieniu do Unii Europejskiej Chorwacja zanotowała wzrost PKB *per capita* (w PPP), ponieważ od roku 2009 utrzymuje się on mniej więcej na stałym poziomie. Podobnie jak w przypadku państw z pierwszej grupy (rys. 5) obserwujemy wzrost PKB *per capita* (w PPP) w całym badanym okresie, oprócz roku 2009. Wyjątkiem jest tu Polska, która jako jedyne

Rys. 6. PKB *per capita* (w PPP) w latach 1995-2015 dla Bułgarii, Chorwacji, Łotwy, Polski, Rumunii i Węgier

Źródło: opracowanie własne.

państwo z całej grupy EU-N11 nie zanotowała spadku PKB *per capita*. Ze wszystkich jedenastu państw najniższą wartość PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej odnotowano w odniesieniu do dwóch państw: Rumunii i Bułgarii.

W dalszej części pracy określono dynamikę zmian PKB *per capita* (w PPP) dla państw EU-N11, wykorzystując średnią geometryczną. Wyniki zestawiono w tab. 1. Tempo zmian obliczono dla lat 1995-2015 oraz dla poszczególnych okresów (E1, E2, E3, E4). Dane w tabeli określają średnie zmiany PKB *per capita* (w PPP) z roku na rok. Największe procentowe zmiany w całym badanym okresie zaobserwowano w Estonii i na Litwie, a najmniejsze – w Czechach i Słowenii, które startowały już z wysokiego poziomu tego wskaźnika. Zauważmy, że w całym badanym okresie stwierdzamy wzrost PKB *per capita* dla wszystkich państw z grupy EU-N11 średnio na poziomie 5,61%.

Tabela 1. Dynamika zmian PKB *per capita* (w PPP) dla państw EU-N11

Nazwa państwa	Tempo zmian w poszczególnych okresach (udziały procentowe)				
	1995-2015	1995-2004	2005-2007	2008-2012	2012-2015
Bułgaria	4,96	4,68	11,67	1,49	4,92
Czechy	3,76	4,84	7,76	0,70	4,50
Estonia	7,49	9,81	13,25	2,73	4,50
Chorwacja	4,64	7,19	8,59	-0,77	1,90
Łotwa	6,82	8,59	14,24	0,80	5,42
Litwa	7,51	8,90	12,62	3,37	5,10
Polska	5,78	6,20	8,68	5,70	3,91
Rumunia	6,22	5,08	15,65	3,42	4,86
Słowenia	3,81	6,22	6,07	-1,78	5,12
Słowacja	5,90	6,58	11,97	1,58	4,46
Węgry	4,82	6,94	4,06	1,35	5,08
Średnia	5,61	6,82	10,41 (9,8)*	1,69 (1,93)*	4,52

* W nawiasach podano średnią wartość z pominięciem państw, które w danym okresie nie były jeszcze członkami Unii Europejskiej.

Źródło: obliczenia własne na bazie danych Eurostat.

W pierwszym okresie (przed akcesją, lata 1995-2004) największe procentowe zmiany PKB *per capita* (w PPP) zaobserwowano w Estonii, na Litwie i Łotwie. Najmniejsze zmiany odnotowano w Bułgarii, Rumuni i Czechach, a w pozostałych państwach obserwowano zmiany na podobnym poziomie. Spośród wszystkich czterech okresów największe zmiany obserwowano jednak po wstąpieniu ośmiu państw do Unii Europejskiej. Średni poziom PKB *per capita* w tym okresie rósł z roku na rok o około 10% z wykluczeniem państw niebędących jeszcze członkami Unii Europejskiej. Następny okres (lata 2008-2012) to wyraźne spowolnienie wzrostu gospodarczego dla wszystkich państw, największe spadki w tym okresie występują na

Słowenii i w Chorwacji. W ostatnim badanym okresie obserwujemy średnie zwiększenie PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej średnio o 4,52%. Należy zauważyć, że zmiany zachodzące w poszczególnych państwach mają bardzo podobny charakter.

5. Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w badanym okresie występował wzrost gospodarczy mierzony poziomem PKB *per capita* w parytecie siły nabywczej. Stwierdzono również, że zmiany PKB *per capita* w państwach, które sąsiadują ze sobą, miały podobny przebieg. Tylko w Polsce nie zanotowano spadku PKB *per capita* (w PPP) w latach 1995-2015. Natomiast w pozostałych dziesięciu państwach wystąpił spadek PKB *per capita* w roku 2009, co było spowodowane zapewne wystąpieniem światowego kryzysu gospodarczego.

Podobne badania dotyczące konwergencji państw należących do Europy Wschodniej i Środkowej prowadziło wielu autorów [Halama, Vasary 2010; Górna, Górna 2014]. J. Górna i K. Górna analizowały osiem państw (Czechy, Estonia, Węgry, Łotwa, Litwa, Polska, Słowacja i Słowenia) w dwóch okresach: 2000-2004 i 2005-2011. Przeprowadzone analizy nie pozwalały jednak wyprowadzić jednoznacznych wniosków o występowaniu konwergencji dla badanych regionów w wybranych państwach Unii Europejskiej. Wielu autorów stwierdza jednak, że wstąpienie do Unii Europejskiej powoduje wzrost i rozwój gospodarczy. Na bazie prowadzonych badań nie do końca dało się stwierdzić, że przystąpienie do Unii Europejskiej bezpośrednio przekładało się na wzrost gospodarczy w badanej grupie państw. Pewne jest, że państwo, będąc członkiem Unii Europejskiej, ma większe możliwości rozwoju, niż w sytuacji funkcjonowania poza Unią.

Dalszy kierunek badań należałoby rozszerzyć o inne wskaźniki makroekonomiczne, np. poziom inflacji, bezrobocia, zadowolenia (HDI), które dokładniej opisałby rozwój badanych państw. Wykorzystanie w analizach tylko jednego makroekonomicznego wskaźnika, tzn. PKB *per capita*, może nie oddawać kompletności procesu, jakim jest rozwój gospodarczy państwa. Poza tym w dalszych badaniach należałoby określić kierunki zmian oraz zależności przestrzenne, których występowanie sugerują otrzymane wyniki.

Literatura

- Balcerowicz L., Rzońca A., Lech K., Łaszek A. (red.), 2014, *Economic Growth in the European Union*, Lisbon Council e-book, http://www.lisboncouncil.net/growth/documents/LISBON_COUNCIL_Economic_Growth_in_the_EU.pdf (20.04.2016).
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., 2007, *Makroekonomia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

- Górna J., Górna K., 2014, *Konwergencja czy dywergencja regionów Europy Środkowo-Wschodniej po ich przystąpieniu do Unii Europejskiej*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica, vol. 6, nr. 308, s. 31-49.
- Halama P., Vasary, V., 2010, *Real convergence in the new Member States of European Union (Shorter and longer term prospects)*, The European Journal of Comperative Economics, vol. 7, no. 1, s. 229-253.
- Kudrycka I., 2010, *Wpływ funduszy unijnych na wzrost gospodarczy i rozwój regionów w Polsce*, Vizja, Warszawa.
- Wysokińska Z., Witkowska J., 2010, *Integracja europejska. Europeizacja polityki ekonomiczno-społecznej w Unii Europejskiej i umiędzynarodowienie rynków nowych krajów członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Seber G.A.F., 2004, *Multivariate Observations*, Wiley Science in Probability and Statistics.
- Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, cykliczne materiały Narodowego Banku Polskiego lata 2007-2016, <https://www.nbp.pl/publikacje/nms> (21.04.2016).